

Ünnepre készülünk...

Címszavak a Karácsony Lexikonból

AJÁNDÉKOK • Ha a kis Jézusnak vitt ajándékok kerülnek szóba, a napkeleti bölcsek (más néven: háromkirályok) ajándékai tódulnak eszünkbe... Pedig akár sokkal hétköznapibb dolgokra is gondolhatnánk... A *Mennyből az angyal* című karácsonyi dalunk szövegének első lejegyzését *Herschmann* István áldozópapnak köszönhetjük, aki azt egy gimnáziumi diákok által 1767-ben és 1768-ban előadott betlehemes játék részeként rögzítette. A dal ekkor még nyolc kétsoros strófából állt. A hatodik-nyolcadik foglalkozott a pásztorok által vitt ajándékokkal. „Azt mongya Pásztor, az ki leg első sietve / mennyünk minyájon, jó napot mondgyunk nékie. // El indulának és bé jutának botokkal, / szép ajándékokat vévén kezekben magokkal. // Egyik egy báránt vévén a másik egy juhót / harmadik tejet, negyedik adott egy sajtot.” A betlehemi jászolnál az ismeretlen szerző szerint tehát az arany-tömjén-mirha királyi ajándékok mellett ott sorakozhatott az egyszerű földi halandók képviselőjében megjelent pásztorok bárány-juh-tej-sajt ajándéknegyese is.

ALIGÁTOROK • Az USA Louisiana államának déli részében nagy számban élnek és a környező öbölparti országokban is honosak a cajunnak nevezett francia etnikumú lakosok. Az ő körükben töltenek be fontos karácsonyi feladatot ezek a nagytestű, három-öt méter hosszú, több mint negyven mázsás ragadozó hüllők. Főállásuk szerint ragadozók, mellékállásban viszont a rénszarvasok, trojkalovak, csacsik és mindenféle más ünnepi szánhúzó kollégái ők. A cajun kultúrkör hagyományai szerint Père Noël (Karácsonypapa) a jó gyerekeknek szánt ajándékaival arrafelé ugyanis nyolc aligátor vontatta csónakon száll partra.

ALMAKÍNÁLÁS • A Dalmáciában élő horvátoknál kétszeresen is jól jár, aki a karácsonyi mise után nem hazamegy, hanem sorra látogatja az ismerőseit. Egyrészt azért, mert arrafelé az a szokás járja, hogy mindenki, aki ilyenkor jelenik meg jót kívánni idegen otthonokban, a köszöneten túl egy-egy különösen szép, nagy almával gazdagodhat. Másfelől, ameddig hosszan időz a maga otthonától távol, hiába is látogatná őt meg, neki nem kell almával adóznia a figyelmességért. Szerencsére ilyen csalafintaságra kevesen vetemednek. Mindenütt sok-sok almát „betárazva”, szívélyesen várják a beköszönő szomszédokat, rokonokat, barátokat.

ANGYALTALÁLKOZÓ • A kanadai *Winnipegben* 1898-ban kezdték meg szolgálatukat az irgalmas nővérek, akik kezdetben főleg egyedülálló anyákról és csecsemőikről gondoskodtak. Később Misericordia (Irgalmasság) néven – közadakozásból – általános kórházat nyitottak az utcán, illetve nyomorúságos körülmények között élők ellátására. Az intézményt a továbbiakban egyházi s főként tartományi támogatásokkal tartották fenn és bővítették. A jótékonyosságra manapság is szükség van. A Misericordia Alapítvány 2015 decemberében egy nagyszabású adománygyűjtésbe kezdett a karácsonyi ajándékozási kedv, az emberi együttérzés, együtt cselekvés szorgalmazására. Ennek érdekében szer-

vezték meg a világ mindezidáig legnagyobb karácsonyi angyaltalálkozóját. Közel ezerháromszáz – kérésüknek megfelelően angyalnak öltözött – játékonykodó vett részt a városban rendezett programokon és az azt betetőző felvonuláson.

ASZTALTÁNC • 1902-ben gyűjtötték fel azt a *balsai* szlovák népszokást, mely szerint karácsonyváras napján (Ádám-Évaker) a vacsorához terített asztalra az étkezés megkezdése előtt felsegítik a család eladósorba került (egy éven belül férjhez szánt) leánygyermekét. Ott az asztal közepén, törékeny tányérok és poharak között kell néhány óvatos tánc lépést tennie, s elénekelni a következő – a magyarfülű lejegyző szerint kissé torzan rögzített – szöveget: Toh ce mládu zsenu mác, toh ce mládu zsenu mác, / musi nanyu kel-to-vác, musi senvu kel-to-vác. // Stiri zlati lebo péc, stiri zlati lebo péc. / Najé vizzoki csepec, najé vizzoki csepec. Mindez állítólag gyors utat nyitott a mennyegzőhöz.

ÁDÁM-ÉVA • Az egyház a világosságot a teremtéssel, vagyis Ádám és Éva születésével kapcsolja össze, ezért tette az ő névnapjukat Krisztus születésnapjával csaknem egy időre, december 24-ére.

BABAGJYSHI... • Az albán gyerekeknek is van decemberi ajándék-hordozója. Az elsöprő mohamedán többségű lakosságnál ez alkalomra az újév ünnepe teremt lehetőséget. Mikulás albán helyettesítője ezért Újév nagyapa (vagy Év öregje), akinek albánul *Babagjyshi i vitit të ri* a teljes neve.

BALATON • *Bálint* Sándor, a neves néprajzkutató *Karácsony, húsvét, pünkösd* című könyvében említést tesz egy régi német feljegyzésről, amely 1848-ban kelt. E szerint Jézus születése pillanatában fakadt a Balaton tava, „mindenkinek álmétkodására, amint a balatoni lakosok még ma is regélik”.

BANÁNFA • India ma a világ legnépesebb országa. A helyi keresztények csak a lakosság két százalékát jelentik. Még mielőtt azonban lekicsinyelnék őket, említsük meg, hogy harmadfél magyarországnyi, huszonötmilliós a lélekszámuk. Karácsony nekik pont olyan ünnep, mint bármely más keresztény hívőnek. Mivel náluk fenyőfa nem igen nő, így ők banán- és mangófaikat díszítenek fel a kis Jézuska tiszteletére.

BÁRÁNY • A *Nové Zámkyt* (Érsekújvárt) övező falvakban a múlt század húszas-harmincas éveiben karácsonykor az ünnepi asztal alá mindig bevitték egy kisbárányt. Szentestétől Filomena (dec. 27.) reggeléig a szobában tartották. Mára a barikát szalmacsutkával helyettesítik. A családfő éppúgy bekopog, mint hajdanán és engedelmet kér, hogy a báránykát behozza. Ez az utolsó megelőző esemény a szentesti étkezés előtt. Amint elhelyezi az asztal alatt, majd ünnepélyesen az az évi bárányhelyettes elé rakja a neki szánt elemózsiát, mindenki más is elfoglalhatja a helyét, s kezdheti kanalazni a jóféle levest.

BORLEVES • Ma már hitetlenkedve fogadjuk az állítást (pedig színigaz), hogy a halászlé századokon át egyáltalán nem volt a magyarországi karácsonyi asztalok állandó szereplője. Hogy mi volt akkor a jellemző lénemű? A XIX-XX. század fordulójáig a borleves volt egyeduralkodó az ünnepi menüsorban.

BORSZENTELÉS • A karácsonyt követő első nap, december 27. egyházi értelemben a karácsonyi ünnepekör része. E napon (Szt. János napján) a hívők borosflaskákkal, borral teli kancsókkal jelentek meg a templomokban. Ekkor zajlott ugyanis a borszentelés, melynek során a pap áldást mondott a hegy levére. A néphit szerint az ekként felmagasztosult

ital orvossággá lényegül át, ami gyógyír mindenféle testi és lelki nyavalyára. Egy középkori legenda szerint *Aristodemus* pogány főpap azt ígérte *Szent János*nak, hogy azon nyomban hinni fog Krisztusban, ha kiüríti a mérgezett borral töltött kupát, és ennek ellenére életben marad. *Szent János* rövid fohászkodást követően áldást mondott a megmérgezett italra, majd az utolsó cseppig megitta. Semmi baj nem érte. A főpap tartotta szavát, ezt látva, népével együtt kereszténnyé lett. A templomi borszentelés ezen a legendán alapul.

CSEND • A lappok ősi hiedelmei közt karácsonykor egy *Stallo* nevű rém szerepel, s jelent veszedelmet. Ez a gonosz szörny állandó fenyegetésként él a lappok tudatában. *Stallo* hatalmas éppen karácsony éjszakáján és napjaiban a legerősebb. A hangoskodásra és zajongásra azonnal előbukkan az éjszaka sötétjéből, s élet-halál küzdelemre hívja az útjába kerülőket. Ezért aztán a lappok karácsonyának a csend a legfőbb jellemzője. A szentesti vacsora alatt is hallgatagok, majd az ajándékcsere után is csendben olvasgatnak. Mindvégig csak suttogva beszélgetnek, hogy *Stallo* figyelmét fel ne keltsek.

CSILLAGOZÁS • *Hajdúdorogon* december 24-én a hat-tizenkét éves fiúk csillaggal jártak kóringyálni. Ez volt az úgynevezett csillagozás. A hatágú csillagot a karácsony előtti hetekben készítették egy idősebb fiú vagy az édesapjuk segítségével. A hátsó részén gyertyát tettek bele. Bekopogtak a házakba, hogy megkérdezzék: Szabad az Istent dicsérni? A Szabad! válasz után meggyújtották a csillagban a gyertyát és énekeltek. A csillagosok végül köszöntőt is mondtak: Ahányszor a szarka megbillenti a farkát, / Annyi ezres bankó verje gazdaasszonyom / a gazduram markát!

CSOMAGOLÓPAPÍR • A karácsonyt megelőző időszakban világszerte rengeteg díszpapírt adnak el. A kereskedők a legkülönbözőbb színárnyalatú és ötletesebbnél ötletesebb karácsonyi mintákkal szolgálnak. Spanyolországban sincs ez másképp... Azaz mégis! Hispániában ugyanis ilyenkor hiába keresnénk sárga alapszínű díszcsomagoló-tekerceket. Ott tudniillik babonás tiltás fűződik a sárga színbe vont ajándékokhoz. Azt tartják, ha valaki ilyet kapna, az balszerencsés jövőt hozna neki. Bulgária egyes vidékein viszont pirosba burkolt könyvet nem illik ajándékozni az ünnep alkalmából, mivel az ilyenkor viszályokat és haragokat szülhet.

DÍSZÍTÉSREKORD • Leginkább az örület egy bizonyos formájának tűnhet, ami elhatalmasodott *Susanne* és *Thomas Jeromin* német polgárokon. A németországi, *Hannover*től nyugatra fekvő *Rinteln* városában élő házaspár ugyanis évről évre egyre több karácsonyfát díszít fel az otthonában. A folyamat már igen korán – az utóbbi időkben már nyáron – elkezdődik. Legelőbb a műfenyőket helyezik el, ékítik fel. A folyamat kisvártatva a szobákból történő fokozatos bútorkihordással folytatódik. Az ünnep közeledtével aztán jó néhány igazi fenyő is sorra kerül. Tavaly december 5-én saját korábbi 555-ös rekordjukat megdöntve, újabb hivatalos világsúcsot állítottak fel. A számlálóbiztosok ezúttal 605 db, egy lakóházon belül felcicomázott karácsonyfa jelenlétét igazolták. Hogy miként lehet élni *Jerominék* átlagos méretű kétszintes otthonában? Olvasóink képzeletére bízunk. (Legutóbb csak a fürdőszobában tízen felüli számban álltak egymáshoz szorítva karácsonyfák.)

EGYHÁZI ÉV • A keresztény egyházi év kezdete nem esik egybe a polgári esztendő kezdetével. Előbbi ugyanis advent első vasárnapjával indul, mely mindig november 27. és december 3. közé esik. 2025-ben ez az időpont november 30., a jövő évben pedig november 29. lesz.

EVŐESZKÖZ • Norvégiában a karácsonyi ebéd elfogyasztásakor nagyon figyelmesen kell használni az evőeszközöket. Akinek ugyanis kése, villája, kanala ilyenkor hullik alá, az nem veheti fel, s nem kaphat helyette másikat. Kénytelen például a tányérból kiszűröcsölni a levest, marokra fogva marcangolni szét a húsneműeket. Élénken él a hit, hogy nem véletlenül esik ki a kézből vagy sodortatik le az étkezéslet bármely darabja: arra a túlvilági lelkeknek van szükségük. Velük pedig – akik e nap körül különösen aktívak – nem érdemes hajba kapni.

ÉNEKKAR-VÁNDORLÁS • A nyugat-afrikai Maliban a keresztények vallási kisebbséget – és kiváló közösséget – alkotnak. Szentestétől karácsony másnapjáig szinte alig mennek haza templomaikból. Az ünnepi miséken túl a gyerekek és fiatalok adnak műsort a templomban. A templomi kórus ad ilyenkor koncertet, és felolvasások történnek a Bibliából. A különböző törzsekhez tartozó hívők saját nyelvükön mutatják be népdalaikat, s a templom udvarában, kertjében néptáncaikat is. Az ünnep idején közösen főznek és étkeznek. És még ezeken túl is vannak események. Aki minden programon részt vesz – kiszámolták –, a három nap alatt akár harminc órát is eltölthet az Isten házában, háza körül. És még ekkor sincs vége! A karácsonyra következő néhány este a templomi énekkar is útra kel, hogy pontos járatterv szerint felkeresse a plébániához tartozó összes keresztény családot. Ezúttal az ő udvarukban éneklük el – néhány népszerű karácsonyi dallal feldúsítva – a templomban elhangzott karácsonyi zsoltárokat. Természetesen mindezzért megvendégelik, megajándékozzák őket. Nem sokáig maradhatnak, hisz rövidest újabb házhoz indulnak tovább.

FALUKÉSZÍTÉS • Viszonylag újkeletű, az Egyesült Államokból elindult szokás különféle kerámia vagy festett cserépből készült, azonos léptékű házacskákából és falubeli jelenetekből összeállított falvak készítése. Az ajándékboltokban ma már világszerte kaphatók az épületek. Postaházak, cukrászdák, vasútállomások, templomok, pékségek, bevásárlóközpontok, polgármesteri hivatalok, iskolák és egyszerű lakóházak, trécselő lakók, éneklő utcai kórusok, a mindenki karácsonyfáját körülálló polgárok, korcsolyapályán szórakozók, hóember-építők... csak a képzelőerő szabhat határt. Az évek során ki-ki kedvére bővítheti, alakíthatja a maga karácsonyi falvát, idilli hangulatot teremtve.

FENYŐBŐL KARÁCSONYFA • Egy bolgár legenda szerint Jézus születésekor a betlehemi fák és virágok mind látni, köszönteni akarták a szent csecsemőt. A csoda folytán módjuk is volt elhagyni őrhelyüket. A fenyő is elindult, de a többi fa dölyfösen kicsúfolta. Leveled sincs, csak szúrós tűk borítanak, bűdös gyantaszagot árasztasz – mondták. Az olajfa finom olajával, a pálmafa gyönyörű levelével ajándékozta meg a kisdedet. A fenyőfa szomorúan elindult hazafelé, maga is belátva, hogy méltatlan a Megváltóhoz. Egy angyal azonban hallotta és látta megaláztatását, átérezte fájdalmát. Csillagokat hozott rá az égből, hogy ágaira aggassa. Így ment ő is a jászolhoz, távolabbról figyelve az eseményeket, mert félt, hogy megszúrja az újszülöttet. Amikor azonban a kisded felnyitotta szemét, csakis őfelé figyelt, jó ideig le nem vette tekintetét csillogó pompájáról. Ezzel vívta ki a kitüntetést, hogy minden karácsonykor feldíszítve állhasson az ünneplők közelében.

FÜSTÖLÉS • Bolgár szokás szerint a család legidősebb tagja tömjénnel füstöli meg a család karácsonyi asztalát és környékét. Ezt követően – ez is az ő tiszte – megtöri és kiporciózza a vacsorára szánt kenyeret. Amíg ezzel foglalatoskodik, a legkorosabb női családtag a füstölőből maradékot szed, s gondosan elrakja. A néphit ezt több testi és lelki betegségre is alkalmasnak találja, persze csak a következő szentestéig tartó szavatosági ideje lejártáig. Egyébként az asztal megfüstölése is a család egész-

ségét szolgálja. A magyar falvakban egykor rontáselhárító eljárásként szintén füstöltek. A karácsony böjtjén főzött babok héját összegyűjtötték és szenteste meggyújtva az istállóba mentek. Füstjével a tehenek tőgyeit kormozták meg, hogy elejét vegyék a tejapasztó ártó szándékoknak.

GALAGONYAÁG • *Glastonbury*, e Délnyugat-Angliában fekvő kisváros lakossága 1929-től kezdődően minden karácsonykor megajándékozza az Egyesült Királyság uralkodóját egy virágzó galagonyaággal. A glastonburyi galagonya azért különleges, mert télen, az advent idején másodvirágzik, és magról nem szaporítható. Csak az eredeti bokrok-ról vett dugványokból keletkezik olyan új növény, amely megtartja a téli másodvirágzó képességet. A helyi legenda a különleges adottságot *Arimathiai Józseftől*, Jézus tanítványától eredezteti. (Ő volt az, aki engedélyt szerzett mesterének keresztről történő levételére és temetésére.) Az itteni galagonyabokrokat arról a töről származtatják, amit egy csoda teremtett. Arimathiai József a legenda szerint a keresztre feszítés után elhagyta a Szentföldet és Glastonburyben kezdett új életet. Amikor megérkezett, és a Kimerültek dombján (Woaryall Hill) elcsigázva földbe dőfte botját, az azonnal virágzó galagonyabokorrá változott.

GAUDEAMUS IGITUR • Európa legismertebb diákdala, búcsúzó (nálunk ballagási) éneke a „*Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus*” (Örvendezzünk, míg fiatalok vagyunk) valószínűleg a XVI. században keletkezett egy századokkal korábbi dal átíratásként. A Vasárnapi Ujság 1900/23. száma *Régi diák-élet* című írása egyenesen azt állítja róla; hogy a jelzett évszázadban egy régi karácsonyi énekből alakították át.

GONDOLATTÁR • Az első nyomtatott adventi naptár 1908-ban készült *Münchenben*. Ennek és csaknem fél évszázadon át születő utódainak ablakait éppúgy naponta kellett sorra nyitni, mint a maiakét. Az ósváltozatban azonban nem csokoládét, cukorkát, kekszet, marcipánfigurát vagy kisebb játékokat rejtettek a számok mögé. Egy-egy, a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó magvas gondolatot tettek olvashatóvá a napról napra feltéphető felületek.

GUUTERPUT • A decemberi szent napokon világszerte számos nagy népszerűségű karácsonyi dallam szárnyal szét. Az emberi ajkáról éppúgy, mint az éteren át. Olyan tiszteletben azonban egyik sem áll, mint a nagyvilágban csaknem teljességgel ismeretlen Guuterput. Ez egy grönlandi közösségi ének, melyet a templomokban és az otthoni karácsonyfa mellé állva énekelnek el. Az előbbi helyen az ájtatosságra érkezett hívők hangjával kiegészülő kórus, utóbbin a teljes család adja elő. (A hosszadalmas, szokatlanul lassan görgő és felfoghatatlanul gyönyörű ének meghallgatásáért szerencsére nem kell Grönlandra utazni, a YouTube-on több felvétele is elérhető.) A Föld legnagyobb szigetén élő helyiek, amikor felcsendül, éppúgy vigyázzba állnak, mint a nemzeti himnuszoknál szokás. Csakis állva szabad énekelni. Nem véletlen, hogy az angol nyelvterületeken – ha szóba kerül – Christmas Hymn néven (karácsonyi himnuszaként) emlegetik.

GYŰSZŰJÓSLÁS • *Berlinben* a XIX. században jegyezték fel ezt a baljóslatú szokást. Jövőfürkésző szándéktól vezérelve a szenteste homokkal töltötték meg egy gyűszűt, s óvatosan egy papírra borították. Minden családtag ezt tette. Reggelre kelvén aztán izgatottan szemlélték meg halmocskáikat. Akiét összedőlve találták, arról úgy hitték, egy éven belül felveszi a „néhai” előnevet.

HAJNALOZÁS • Erdély egyes falvaiban igen régi, kedves szokás a „hajnalozás”. Ez abból áll, hogy karácsony első napjára virradóan néhány legény elmegy a faluba muzsikálni. A nóta végeztével a ház

gazdája itallal kínálja meg a hajnalozókat, sőt, a megtiszteltetésért még pénzt ad nekik.

HAMUZÁS • Voltak vidékek, ahol a betlehemesek érkezését különös szertatás kísérte. Amikor bejöttek a kiskapun, valaki a házbeliék közül egy lapát hamuval kiszaladt és keresztet hintett a földre. Ezzel a gonosz Heródest vélték elűzni, aki holtbizonyos, szintén be akarna jönni, hogy a betlehemesek között halálra keresse az „újszülött királyt”.

HÓANGYAL • Mifelénk ritkán adódik rá lehetőség, de készülését filmekben már gyakran láthattuk. Amennyiben karácsony reggelén hó lepi a kertet, a környéket, a ház lakói alaposan felöltözve kiszaladnak és egymástól kellő távolságra hanyatt vetik magukat. Ezt követően lábukat és kezeiket széles ívben többször is jobbra-balra húzzák maguk mellett. Miután ügyesen talpra szökkenek, egy-egy szárnyát kitárt angyal alakjának lenyomata (Hóangyal) marad mögöttük. Egy angyalpár vagy angyalcsalád.

HÓGÖMB • Üvegből vagy átlátszó műanyagból készülnek. Felrázásuk esetén belsőjükben havazásra emlékeztető jelenséggel gyönyörködhetnek. Első gyártója a bécsi illetőségű Erwin Prezy volt, aki 1900-ban kezdett kísérletezni vele. Pár esztendő múlva már árusítani is kezdte első kristálygömbjeit. Ezekben a mariazelli kegytemplom kicsinyített mását lehetett a folyadékban keringő hóval némileg belepni. A szabadalmaztatott eljárás, majd a jelentős bevételben is megmutatkozó siker adott módot a műhely manufaktúrává bővítésére, a gyártmányok fejlesztésére. A szabadalmi védettség lejártával Prezy úrnak – kinek műhelye még ma is működik – számos követője akadt. A minőségi – kristályüveges, fatalpas, művészi faragásos belsőjű – termékekkel azonban ma már túlnyomórészt tömeggyártásban készült, igénytelen giccsek vetekednek. Bendőjükben az épületek, hegycsúcsok, kedves kis falvak, hegyi manók, angyalkák, fenyőerdők, Santa Claus a repülő rénszarvasaival, feldíszített karácsonyfák egyaránt arra várnak, hogy valaki hóba rázza őket.

HÓVILÁG • A tanyasi ember, ha havazott karácsonyra, azt önmagában is ajándékként élte meg. Hogy miért? *Tömörkény István* így magyarázta *Az ünnep hetén* című írásában: „...téli éjszakákon a pusztán kétféle világító van: vagy a holdvilág, vagy a hóvilág. A városi ember legtöbbször talán nem is tudja, hogy odakint a nagy térségeken világító eszköz gyanánt tisztelik a havat. Városon, ha ilyenkor hó esik, legfeljebb abban örvendetes, hogy kedvtelve mondogatják az emberek: – Fehér karácsony lesz. Odakint pedig ajándék az, amely különféle egyéb hasznai mellett még megszünteti az éjszakai sötétséget. Ha hó lepi el a nagy mezőt, nincs többé szükség a holdra. Ha van, jó. Ha hóvilág is van, s holdvilág is van, szinte nappalian fehérek és világosak az éjszakák, azonban maga a hó is ad annyi világosságot, hogy éjjel is lehet járni a pusztát.”

INGYENVACSORA • Az angliai *Worcestershire*-ben működő Kacsa Fogadó (Duck Inn) évek óta különleges akcióval csábítja karácsonyi vacsorára a falánksággal, fukarsággal és kalandvággyal egyaránt megáldott (megvert?) személyeket. Sajátos menüt kínálnak, melyben sült, töltött pulyka, bundázott kolbászok, köretként pedig sült burgonya és tetemes mennyiségű párolt sárgarépa, paszternák, brokkoli, karfiol és kelbimbó szerepel. A tálra halmozott ételek tömege 9,5-10 kg. Amennyiben valaki háromnegyedóra alatt egyedül (!) megeszi az utolsó morzsáig, annak számláját az étterem állja. Úgy hírlik, minden alkalommal akad szerencsét próbáló, de az esetek többségében fizetnie kell, mivel mégsem bírja szusszal. Nemcsak ők növelik azonban a karácsonyest bevételét, hanem a szurkolni vagy kárörvendeni érkező sokaság is.

JANUÁR 6. • *Alexandriai Szt. Kelemen* (III. század) és a szír *Szent Efrém* (IV. század) feljegyzéseiből tudjuk, hogy kortársaik közel-keleti része az időben január 6-án ünnepelte Jézus születésnapját. Ez a dátum a karácsonyi ünnepkörnek ma is fontos időpontja. A vízkereszttel, a háromkirályok napjával zárul az advent első napjától indult ünnepváró és ünnepi eseménysor. E napon zajlik a templomokban a tömjén- és víz-, a családi otthonoknál pedig a házszentelés. Hagyományosan ezen a napon kell lecsupaszítani a karácsonyfákat is. Grönlandon figyelemre méltó szokás, hogy január 6-án az üzletek éppúgy bezárnak délutánra, mint szenteste, mivel a karácsonytól való búcsúzást is családi eseményként élik meg. Ahogy közös volt a díszítés, a díszek eldobozolása is együtt történik. Közben felidézik, kinek mik voltak a maradandó emlékei. A fát is közösen viszik ki, s ha környezetük lehetőséget ad rá, a szabadban el is égetik. Karácsonyi dalokkal búcsúztatják, amíg el nem hamvad. A napot az e célra félretett karácsonyi édesség-maradványok elmajszolásával és beszélgetéssel zárják. Ahhoz az ablakhoz telepednek, amelyen a karácsonyi csillag éjszakára még fennmarad. A doboz, amibe a díszek kerülnek, csak másnap reggel záródik le.

JEGYÉGETÉS • Feljegyzések szerint az 1920-as években a német színházterületen sajátos eseménnyel egészítették ki a színészek és más alkalmazottak karácsonyi belső ünnepségét. A köszöntők elhangzása és a kölcsönös ajándékozás után, még a koccintás előtt a színgazgató az adott évben el nem adott jegyeket a művészek szeme előtt beletette egy, e célra odavitt üstbe, majd alágyújtott. Lekapcsolták a villanyt, csak a láng világott. A jelen lévők a jegyekből rakott tűz pislákolása mellett énekelték el közösen a *Csendes éjt. Stille Nacht, heilige Nacht* – kísértc az eseményt. Az ünnepség vidámabb, szeszbarátibb része csakis ezt követően kezdődhetett.

KARÁCSONYI ALMA • Horvátországban, a Zágrábtól észak-nyugatra található Zagorje régióban az éjféli mise különös izgalommal töltötte el a lányokat. Nemcsak – és nem elsősorban – a Megváltó születése és a böjti időszak lezárása okán. Azért is, mert egy sajátos helyi szokás szerint a jelenlévő fiúk, legények a templomi szertartás végével egy-egy szép almával a kezükben közeledhettek feléjük. Ki-ki azt a lányt ajándékozta meg vele, aki a szívéhez legközelebb állt. A reménybeli mátkajelölt, illetve mátkapalánta így értesülhetett tehát arról, hogy udvarlója, kedvelője akadt, s így vált családja és lánypajtásai számára is kézzelfoghatóvá, a komoly szándékú (érzelmeit nyíltan is felvállaló) legény, illetve legényke jelentkezése.

KASZAKÓ • Aki a XIX. század végén karácsony napjaiban valamely délföldi faluban vendégeskedett, meglepve tapasztalhatta, hogy az ünnepi asztal egyik sarkában egy kaszakó díszleget. Rákérdezve, azt a választ kaphatta, hogy ha elapadna a tehén teje, a tőgyét kaszakóval kell megnyomkodni. Mégpedig olyannal, amelyik karácsony estéjén, első és másodnapján az asztalon feküdt. Ha ilyen kaszakóval noszogatták jobb belátásra, az a jószág tejét újra megindítja.

KENYÉRSZEGÉS • Ahogy azt a Magyar Katolikus Lexikon érdekességként megemlíti, a mohácsi sokácok a karácsonyi kenyeret amennyire lehet, kendőbe burkolják, s csak azután illetik a késsel, hogy megszegjék. Az eljárás eredetében az említett kézikönyv eucharisztikus gyökereket sejt: „a pap is tiszteletből fehér színű vállkendő (velum humerale) végeivel fogja meg a kitett vagy körülhordozott Oltáriszentséget”.

KIRÁLYDÍSZEK • Nagy-Britanniában számos olyan ember él, aki kész akár negyven-ötven fontot (közel húszezer forintot) is adni egy-egy olyan karácsonyfagömbért, amelyről a királyi család tagjai bazsalyog-

nak rájuk. A néhai *II. Erzsébet*, a jelenlegi *III. Károly király*, a trónörökös *Vilmos herceg* és más Windsorok képét belegravírozták a kis könynyűfém-függesztékekbe. (Persze legkevésbé hisszük, hogy a család fő „Akasszátok fel a királyokat!” szavakkal utasítja háza népét a gömbök fára helyezésére.) Nem a brit köztársaság kevés számú konok híve, hanem a királyi házhoz való széleskörű ragaszkodás teremti meg még ilyen borsos áron is a piacképes keresletet.

KORRIGÁNOK • A franciaországi Bretagne régióban élő breton néphagyomány titokzatos, szakállas, ráncos férfiakként ábrázolt, vagy ekként elbeszél apró lényei ők. A föld és a vizek ezen szellemei vörös, zöld vagy fekete öltözetet és hegyes sapkát, kalapot viselnek. A források, a mocsarak, a barlangok, a tengerpartok, erdőségek közelében, illetőleg a mélyén élnek. Jó- és rosszindulatú csodákra egyaránt képesek. Noha a breton őshit maradványai ők, mégis elevenen élnek a képzeletben. Ebben nagy szerepe van annak, hogy a karácsonyi ünnepek alatt a helyiek mesemondó virrasztásokra gyűlnek össze. Olyan lebilincselő történeteket osztanak meg ilyenkor egymással és gyermekeikkel, amelyek a korriگانok tréfás vagy komoly segítséget jelentő, esetleg veszélyt hozó cselekedetiről szólnak.

KOROSZTÁLYOK • A képzőművészeti alkotásokon a „háromkirályokat” (is) ábrázoló jelenetekben megfigyelhető, hogy az újszülött Jézus előtti hódolásvonat ábrázoló alkotások rendre eltérő életkorúnak mutatják őket. Ezzel is hangsúlyozni kívánják, hogy a csecsemő valamennyi nemzedék megváltására érkezett. Az ifjúként, középkorú felnőttként, illetve ősz idősként történt megjelenítést Beda *Venerabilis* (672-735) angol szerzetes írására vezetik vissza, aki szerint Menyhért volt a legidősebb, Gáspár volt a legfiatalabb, még szakálltalan. Boldizsárt (Baltazárt) viszont sötét hajú és szakállú középkorú emberként említette. A festményeken azonban többnyire Boldizsár, a „szerecsenkirály” ábrázolják állszörzet nélküli ifjúként, s Gáspár a középkorú.

LÁMÁK • A peruiakat láthatóan nem zavarják különösebben a szent éjszaka bibliai leírásai. Amikor berendezik betlehemes jeleneteket, náluk nem bárányokkal, juhokkal, hanem lámákkal érkeznek az angyalérintett pásztorok. Lámákat faragnak a jászol köré sereglett állatok közé. Annak ellenére, hogy az Andok hegyvidékén elterülő országukban – 2004. évi adatok szerint – közel tizennégymillió juhot tenyésztenek, szívükhöz mégis a gazdaságokban alig kétmillió létszámában kimutatható jószág áll közelebb. Igaz, a láma a legnemzetibb állat Peruban. Nevüket is a perui indiánok adták.

LISZTGYURMA • A karácsonyvárás, az ünnepi készülődés gyerekekkel közös programja a karácsonyfádisz-készítés. A lisztgyurmába szaggatóval, formákba nyomkodva vagy kézzel gyúrva csillagokat, gömböket, angyalkákat vagy bármely más karácsonyhoz illő alakzatokat készíthetünk. (Ne feledjük átlukasztani a megfelelő helyen, hogy majd átfűzhető legyen rajtuk a felfüggesztéshez szükséges fonál!) Miután kiszáradtak és megkeményedtek a díszek, akár vízfestékkel is színezhetőek. Lisztgyurmát azonos mennyiségű liszt és só összekeverésével, s a gyúrhatóság mértékéhez megfelelő mennyiségű víz hozzáadásával készíthetünk.

LONDONI SZÍN • 2002 egyik legnagyobb kulturális eseménye az új Nemzeti Színház átadása és az első bemutatóként színre vitt *Az ember tragédiája* volt. A Szikora János rendezte nyitóelőadás londoni színeiben Ádám is és Lucifer is Mikulásnak öltözve indult szemléjére, mintegy megcsúfolva évszázadok – a puttynyos ajándékhozóba vetett – őszinte gyermekhitét. (A felnőttek által legtöbbször megóvott titkot.) Miközben

az elüzletiesedést, elsivárosodást bemutató madáchi jelenkor mondatai hangzanak, a rendező sajátos háttérrel alkotott. Az üzletekből kihallatszó karácsonyi gépzene dallami közt ajándékokkal megrakott bevásárlókocsikkal tülekedő, gondterhesen és kíméletlenül egymás sarkára hágó járókelőkkel jelezte: kifordulóban van önmagából, üzletté vált a karácsonyi misztérium is.

LÓVEZETÉS • A közép- és kelet-ukrajnai romák régi szokása, hogy karácsony első napján egyik portáról a másikba vezetik a lovaikat. Azt hiszik, hogy ha valaki beengedi a lovat az udvarába, s a karácsonyi asztalról levett bármely finomságból ad neki egy falatot, és bőséget, szerencsét, egészséget kívánó kísérelőjét is illendően megtraktálja, akkor kívánságai valósággá válnak. A roma családok a karácsonyi falatokon túl egyedi ételt is készítenek a vendéglónak. Egy-egy darab vodkába áztatott kenyeret nyújtanak nekik. A lóvezetés persze arra is remek alkalom a romáknak, hogy legszebb lovaikkal faluszerte elbűszkélkedjenek.

MÁTYÁS KIRÁLY • Egy karintiai szlovén monda szerint az arrafelé is nagyra tartott Mátyás király nem halt meg, csak egy barlang mélyén alussza álmát, ameddig újra fel nem virrad az igazság napja. Alvóhelyét akár meg is lehetne találni, hiszen előtte – ahogy mondják – minden karácsony éjfélről egy órán át illatos hársfa virágzik.

MENNYEI SEREGEK • „Pásztorok tanyáztak azon a vidéken, akik kint a mezőn örködtek éjszaka a nyájuk mellett. És íme, az Úr angyala megjelent nekik, és körülragyogta őket az Úr dicsősége, ők pedig nagyon megrettentek. És az angyal így szólt: Ne féljete, mert íme, nagy örömet hirdetek nektek, amely az egész nép öröme lesz, mert Dávid városában ma megszületett nektek az Üdvözítő, aki az Úr Krisztus. [...] Hirtelen mennyei seregek sokasága vette körül az angyalt, és dicsőítette az Istent” – olvasható *Lukács* evangéliumában *Károli Gáspár* fordításában. *Pázmány Péter* 1635 karácsonyán, élete legutolsó prédikációjában azt hirdette, hogy Lukács azért írt a „mennyei vitézek sokaságáról”, mert „Krisztus harcolni jött e világra, kimutatta magát hadakozó kapitánynak. [...] Háromrendbéli ellenséggel harcolt e mennyei bajnok az istálló korlátjában: a világ pompájával, a földi nyomorúságokkal, az emberek szívének keménységével.”

MOŞAI • Dobrudzsa román részén, a Tulcea megyei *Luncavița* községben (és már csakis itt) él még a „Moşai”-nak nevezett karácsonyi szokás. Maszkot viselő énekesek álcázzák magukat öregembernek, hosszú, földig érő szőrmepalástba, kifordított róka- vagy nyúlzsőrkabátba öltöznek, tökökből faragott, kosszarvakkal és színes szalagokkal kiegészített félelmetes álarcokat vesznek magukra. Botokra támaszkodva így járják be a falu utcáit, hogy elriasszák az ördögöt és gonosz lelkeket a megszületni készülő Jézus útjából, egyben jókívánságokkal (bőség, egészség, boldogság stb.) kedveskedjenek minden egyes családnak.

MOZSÁR • A nyitrai falvakban valaha nagyon komolyan vették, hogy karácsony napján nőnemű teremtés nem léphetett be elsőként senkinek a házába. E lépésével az ott lakókra szerencsétlenségek sorát idézhette elő. Ha mégis ez történt, a sértett családnak nem kellett megelégednie a pusztá mentegetőzéssel, bocsánatkéréssel. Joga volt a cselekmény súlyosabb megtorlására is. Az elvetemült nő nyakába mozsarat („mázszárt”) köthettek, amit szégyenszemre egész nap hordania kellett, hogy bárki megláthassa, mennyire rosszakaratú. Sokszor nem fordulhatott elő, mert ilyen feltételek mellett alighanem háromszor is meggondolta minden asszony, hogy ideje-e, érdemes-e szomszédolnia.

OLAJÁG • A görögországi Makedóniában a házigazda saját olajfájáról vág karácsonykor egy erősebb ágat. Ezt aztán szenteste, a vacsora kezdetekor a kandalló lángjára veti, vagy a kályha tűzébe dobja. Modernebb fűtőeszköz esetében a teljes háznépével körbe áll, kertben rakott kis tábortűz lángjába hullatja. A hagyomány szerint az ilyen égő ágacsok melege összeadódik és a kis Jézus így kevésbé fázik betlehemi jászoljában.

PAPÍRLÁNC • Régen a karácsonyfák megszokott díszje volt mindenütt, ahol gyerekek éltek. Az ünnepi készülődés részeként (óvodákban, iskolákban, odahaza) az aprónép különböző színű papírlapokat metélt csíkokra. Utána ezekből úgy ragasztottak össze karikákat, hogy minél hosszabban, láncszemekként kapcsolódjanak egymáshoz. A szülők egykor nagyon büszkék voltak ezekre a fűzérekre, és semmi pénzért nem cserélték volna csillogó-villogó bolti boákra. Kár, hogy ma már tovatűnőben van-e szép szokás.

PAPUCS • A szlovéniai Karintiában és Gorenjskában nem szabad papucsot ajándékozni karácsonykor, mivel a helyi babona szerint ez nem csak balszerencsét hoz, hanem halálhoz vezet. Aki ilyet kap, az rövidesen eltávozik az élők sorából. Írországban és Nagy-Britanniában is él hasonló félelem és tiltás, pedig ott csak arról beszélnek, hogy aki papucsot kap december 25-26-án, az örökre távozik az ajándékozó életéből. Nem hal meg tehát, csak többé tudomást sem vesz az ajándékozóról. A papucs tehát így is úgy is veszélyes ajándék. Érdemes törölni a lehetséges meglepetések jegyzékéből.

PASSIÓÉNEK • *Lajtha* László az *Ethnographia* folyóiratban 1947-ben adta közre *Egy magyar ráolvasó énekelt töredéke* című írását. A jeles népdalgyűjtő ebben a közleményében ismertetett egy, a mezőségi *Szépkenyerrüszentmártonban Tuli Anna*, hetven év körüli görögkatolikus cigány asszonytól rögzített passióéneket. Az „Elindult a Szűz Mária / Nagy sírással, nagy zúgással...” kezdetű dallal cigánygyerekek jártak köszönteni a gazdákhöz karácsonykor és újévkor.

RUHAVARRÁS • *Valfurva* egy ma közel háromezer lelket számláló falu Lombardiában. A múlt század hatvanas éveitől egy érdekes karácsonyi szokásukat több néprajzi munka is megemlíti. Advent idején ott minden édesanya a varrógép előtt vagy varróasztal mellett szorgoskodott. Évről évre ruhadarabokat készítettek a falu és a völgy decemberben született szegény gyermekeinek.

SERKENYELÉS • Ne riadjunk meg, a tetűbékéhez semmi köze! *László* János 1935-ben közreadott, a bukovinai magyarság történetéről és kirajzásáról szóló munkájában ekként ismerteti a szokást. „A falu legényeinek egy része – de csak egy része! – megindul »serkenyelni«. Onnan ez elnevezés, mert ilyenkor ez énekkel szoktak beköszönteni minden lányos házba: Serkenj, ember, mély álmodból, / Megszabadulsz rabságodból, / Közeleg már üdvösséged. / Eltöröltetik vétséged. Maga a »serkenyelés« így történik: nyolc-tíz legény csapatba áll és megválasztja a vezetőt: a »bíró«-t, a két »lámpásos«-t, a »tarisznás«-t és a »muzsikáló«-kat. Aztán nekiindulnak a falunak. Előre a két lámpásos megy, és megtudakolja a lányos háznál: vajon befogadják-e őket? Az igenlő válasza bemennek, de csak az »eresz«-be (előszobába) és elénekelik a fenti serkenyelő éneket. Majd botjukkal éktelenül megverik a belső szoba ajtaját. [...] A bíró ünnepélyesen felköszönti az egész háznépet és szerencsés karácsonyt kíván mindnyájuknak. Ennek elhangzása után bejönnek a többiek is. Az asztalon ott egy nagy kalács és egy üveg ital. De mindnyájan csak egy-egy pohárkával kapnak. Majd felzendül a zene, és egyet fordulnak a ház »virágszálával« Aztán megköszönik a

vendéglátást, a tarisznyás a tarisznyába ereszti a nagy kalácsot, és sietve nekivágnak az esti szürkületnek, mert minden lányos házat végig kell járniok...”

SÍRLOCSOLÁS • Az oláh cigányok hite szerint az elhalálozottak a túlvilágon – ugyan jóval boldogabban – ahhoz hasonló életet élnek, mint az általuk hátrahagyottak. Esznek, isznak, megszokott kedvteléseiknek élnek. Ezért a személyes ünnepeken túl (születésnap, névnap, esküvő), halottak napján és karácsonykor is felkeresik szeretteik sírját. Szépen feldíszítik azokat, mécesst gyújtanak és „kocintanak” megboldogult családtagjaikkal, az ő pálinkaadagjukat sírhalmukra loccsantva.

SORREND • A horvátországi (muraközi) babonára ügyelő családfőnek, ha lányát vagy lányait már a következő évben férjhez adná, vagy fiát, fiait szeretné ugyanez idő alatt megnősíteni, nagyon nem mindegy, mikor megy az éjféle misére. Ahogyan az sem, hányadiknak érkezik onnan vissza. Ha a fenti törekvések bármelyike fűti, akkor utolsóként kell távoznia a lakásából és sietnie kell, hogy a templomból hazatérve ő lépjen elsőként a családi otthonba, s még mielőtt bárki átlépné a küszöböt, és az utcára nyíló ablakokat is kitarja.

SPAGETTI • Az olaszok közt (hát hol másutt?) van egy csodálatos népi gyógy mód a hátfájással gyakorta küzdők számára. Bárki kipróbálhatja! Spagettit kell főzni szentestére (töretlen hosszban, ahogy Itália szerete szokás). A tálból egy szálat ki kell kapni, s felállva, rágás nélkül, egészben leengedni a gígn s torkon keresztül. Ilyen egyszerű az egész.

STRESSZ • A Cofidis Hitel Monitor kutatása szerint karácsonyra a magyarok döntő többsége szeretettel és békességgel teli időszakként tekint, a decemberi zsúfoltság és tolongás a boltokban azonban közel harmadukat bosszantja. Még tovább fokozza a stresszt az anyagiak miatti aggodalom (27%), az ünnepek előtti kapkodás (24%), a tökéletes ajándék dilemmája (19%), valamint a forgalmi dugók (10%). Az üzletekben túl korán elinduló karácsonydömpinget, illetve az ottani folyamatos ünnepi háttérzenét a válaszadók közel fele tartja zavarónak.

SZENVEDÉSE • A karácsonyt megelőző napot (Ádám-Évát), s a vele tartott szigorú böjtöt a bukovinai székelyek még az 1950-es évek végén is „Szenvedése” néven emlegették. Nem az aznapi, böjtvégi, még addigiaknál is szigorúbb böjt keltette éhségük miatt (ekkor már tejes ételeket sem fogyaszthattak), hanem Mária, az Istenszülő Boldogasszony vajúdasának, szenvedésének emlékére.

SZERETETBEIGLI • A csornai Kossuth Lajos Szakképző Iskola cukrász szakképzésének tanulói kezdeményezésére az iskola diákjai maguk készítette bejglikkel lepik meg karácsonykor a helyi intézményeket. Mások mellett évről évre a Szent Norbert Idősek Otthonának lakóit, az Idősek Napközi Otthonát, a mentőszolgálatot, a tűzoltókat, a Csornahő Kft. munkatársait, a Városi Művelődési Központ dolgozóit és a premontrei apátságot ajándékozzák meg szeretetbejglikkel.

SZŰZGULYAHAJTÁS • Ahogy arról Csizmadia Ferenc tanító úr emlékezett, *Nagykanizsán* és környékén a II. világháború éveig karácsony előestjén zajlott egy sajátos szokás. A csordás és kanász esti tíz óra felé együtt indultak el a pásztorházból. Bojtárjaik kolompokkal felszerelve – az állatseregletet helyettesítve – követték őket. Azon az úton mentek végig, ahol „ki szoktak hajtani”. A kanász túlkölt, a csordás durrogatott, éppen úgy, mint amikor kihajtáskor a gazdák tudtára adták, hogy kiengedhetik az állatokat. Minden gazda háza előtt megálltak, s a hanghatásokra előjövő gazdát saját gyártású versükkel köszöntöt-

ték fel. Viszonzásként egy kalácsot és egy flaska bort adtak nekik. Nagyobb gazdáknál a bojtárokat behajtották az udvarra, mint amikor a csorda érkezik meg. A jelzett térségben ezt a szokást nevezték szűzgyulahajtásnak.

TÉLIFA-ÜNNEPSÉG • Romániában a kommunista időszakban a családok csak titokban ünnepelhették meg a karácsonyt. December 25-26., hacsak nem esett hétvégére, rendes munkanap volt. (Az 1924-ben történt naptáregyesítés óta a román ortodoxok is e napokon tartották, tartják, tartották volna a karácsonyt.) Fenyőfát is csak december 27-től lehetett hivatalosan forgalmazni, hogy a december 28-tól január 3-ig megtartott – vallási tartalomtól megfosztott, karácsonypótló – Télfifa-ünnepségeknek nevezett eseményre feldíszíthessék őket. A városok, falvak parkjaiban és/vagy a művelődési otthonokban felállított közösségi fák alatt „hazafias, harcos, forradalmi tartalmú, politikai-nevelő célzatú” műsorokat szerveztek.

TEPLOMI TÁNCNÓTÁK • *Kodály* Zoltán említett meg egy érdekességet az Ethnographia 1916. évi évfolyamában (Régi karácsonyi énekek). „1911-ben a nyitramegyei Menyhe községben megtudtam, hogy még úgy ötven esztendő előtt, a karácsonyi templomozás vígabb volt, mint manapság. Különösképpen az éjjéli mise alatt szokás volt néhány olyan nóta, amilyenre »táncolni is lehetett volna«. Ahogy pedig az akkori kántor megeresztette hozzá az orgonát, tisztára úgy szólt, mint a duda” – írta.

TÚRÁS – KAPARÁS • Szilveszterkor a magyar családoknál azért fogyasztanak malachúst, illetve sertéshúst, mert a röfi és szülei az orrukkal előrefele tolják a földet, amikor túrnak, így „kitúrják [a földből] a szerencsét”. A csirke- és tyúkhús viszont azért száműzött ilyenkor, mert ezek a jószágok kapirgálással keresik meg betevő falatjaikat. Lábmozdulataikkal tehát „elkaparják [a föld színe alá] a szerencsét”. A medina-i szerb családok más logika mentén tekintenek az ügyre, mely náluk karácsonykor időszerű. Az ő képzeletükben a szerencse egy föld alatti magból növekszik nagygyá, így, amikor a malac „kitúrja a szerencsét”, e magocskát túrja ki, mielőtt az gyökeret eresztene. Az említett szárnyasok viszont, midőn kapargatnak, e magra kaparják rá a földet, ezzel segítve, hogy szerencse szárba szökjön. Nem csoda hát, hogy náluk karácsony első napján ételeik szárnyasokból készülnek, mivel a sertés kitúrta velük.

VENDÉGJÁRÁS • Dániában nemcsak december 25-26-án zajlanak a karácsonyi látogatások. Náluk minden adventi vasárnapra vendégeket hívnak. A velük folytatott beszélgetések, étkezések és iddógalások sötétedésig tartanak, s az időszerű adventi gyertya közös meggyújtásával érnek véget.

VIRRASZTÁS • Olaszország északi részén, a svájci határral szomszédos térségben régi vallási hagyományként él tovább a „karácsonyi virrasztás”. *Lina Rini Lombardini* a *Legendák és hagyományok színei* című 1950-es kötetében olvasható, hogy a karácsonyi vacsora után, az éjjéli misére várva, több helyen a település legnagyobb istállójában gyűltek össze a parasztcsaládok. „A virrasztás a távoli Szentföldet idézte egy alázatos szamar és egy engedelmes ökör jelenlétében. A karácsonyi virrasztásokon a legidősebbek az ősi próféciaikat mondták el fiataloknak és gyerekeknek, és édes bölcsődei mondókákat énekeltek, rózsafüzért mondtak, áldást kértek a családtagokra, a jószágokra és a földre.” Az eseményen a felnőttek bort is fogyasztottak, a gyerekeknek süteményeket kínáltak.

XV. BENEDEK • Még csak nagyjából egy hónapja zajlott a világháború, amikor 1914-ben Giacomo Paolo Battista *della Chiesa* bolognai érseket pápává választották. XV. Benedekként kiadott első enciklikája, az *Ad beatissimi apostolorum* című is a békéért folyamodott, de – a Szentszék semlegesség megőrzésével – később is számos békefelhívást tett közzé. Ezek azonban hatástalanok maradtak. Ha esetleg az angolok és oroszok nem is, de a német tábori lelkészek minden bizonnyal ismerték 1914 karácsonyára kiadott felszólítását is: „legalább azon az éjjelen hallgassanak el a fegyverek, amikor az angyalok énekelnek!”. Arról azonban, hogy ez is hozzájárult-e a váratlan „karácsonyi békéhez”, azaz az egyes frontszakaszokon kialakult rövid fegyvernyugváshoz, az ellenséges katonák találkozóihoz, barátkozásához, nincs közvetlen bizonyítékunk.

ZARÁNDOKLAT • Svédországban a múlt században még erősen élt, s feltehetően mára sem kopott ki a karácsonyi zarándoklat szokása. Aki erre vállalkozik, annak böjtölve és imádkozva kell – akár csoportosan – felkeresnie három vagy hét templomot. Közben baljós jelekre is figyelnie kell. Ha a templomok keresése közben lódobogást hall, az egy háború bekövetkezésének előjele, ha gyászmenettel találkozik, az családjában a soron lévő évben bekövetkező halálesetre utal, ha nász-nép jön vele szemben, az közeli lakodalommal kecsegteti. Azzal, hogy teljesíti vállalt hitűtjét, békét, boldogságot, sok erőt és jó egészséget biztosít magának és szeretteinek egyaránt.

ZENÉS ÉBRESZTŐ • *Nápolyban* karácsony hajnalától a késő reggeli órákig dudásokból és furulyásokból, fuvolásokból álló alkalmi zenekarok vonulnak végig az utcákon. Ébresztőt fújnak, jó karácsonyt kívánnak. A sokszor a legszebb álmukból felvert nápolyiak azonban mellőzik a káromkodást. Jó képet vágnak a dologhoz, kinyitják az ablakaikat, integetnek és újságpapírba göngyölt pénzt hajítanak a lábaikhoz. Megköszönik a szíves ébresztést.

ZS ENGE PÁSZTOROK • *Tamási Áron Karácsonyi pásztorocskák* című, önéletrajzi ihletésű elbeszélésében nevezik a frissen felvett, szöveges szerepet, fontos feladatot még nem kapott, velekörü (tizenéves) betlehemeseket zsenge pásztoroknak. A többiekkel jó időben megkezdett közös készülődésüket és várakozásukat is érzékletesen írja le. „Tizenhárom éves voltam, s vezére a zsenge pásztoroknak. Ezek a zsenge pásztorok mind korombéli fiúk voltak, akiket gondosan megválogatva vettünk fel a nyájba. Amikor a kör bezárult, kiosztottuk a szerepeket. Elsőnek vezért választottunk, aki majdan, karácsony este, a belső beköszöntőt is mondani fogja, mindama leányos házaknál, ahova behatolunk. Aztán választottunk külső beköszöntőt, aki az ajtón kívül fog szólni, és hát meg is küzd azzal a másik nyájjal, amelyiket ott találunk esetleg a háznál. Utána kijelöltük a tűzmestert, aki vezényli az üdvözlő puffantásokat; majd megválasztottuk az énekvivőt és a mókamestert, nemkülönben a nagymondót, aki mindenkit le fog torkollni, szükség esetén még lóditva is éktelenül. S aztán tanulni kezdtünk. Így készültünk a szent hadjáratra, a karácsonyi kántálásra, s vártuk a napot és tele lélekkel az estét, amikor aranyfényel felragyog a betlehemi csillag.”

Hegedűs Sándor